

2

Op deze wijze zijn ze bijna steeds „volgeborduurd”, de mooie oude merklappen, waaraan eertijds de vingertjes van een Janneke de Bok of een Guurtje de Vres zoo naarstiglijk werkten:

eerst werd een randje langs de vier zoomen geborduurd. Dat was de eenvoudige voor-oefening in vaardigheid en geduld,

daarna werden in het midden twee groote patronen boven elkaar geborduurd. Vaak zijn dat mooie bloemvazen; ook wel een huisje, zoo'n echt 18e eeuwsch „Hollandsch” huis, en daar bovenop de Nederlandsche Leeuw,

en dan kwamen de kleinere patronen aan de beurt. Ter weerszijden van de middelste voorstellingen in gelijk evenwicht van grootte, zoodat de lap over de geheele oppervlakte heen regelmatig gevuld werd. Maar tusschen de grootste en de middenmaat-figuurtjes bleven nog altijd kleine ruimten over en daarom werden die tenslotte ingevuld met de kleine en allerkleinste figuurtjes, zooals die ook in dit boekje te vinden zijn.

DE BOVENSTE VYF RANDJES ZYN VAN MERKLAPPEN VIT DE LAKENHAL, LEIDEN - DE ONDERSTE VIT DE ZAAANLANDSCHE OVBHEUKMERZANDDYK.

Dit was een heel mooie Leeuw, van een toch vrij late merklap, maar het patroon is van ouden datum. Daar briescht hij fier in Holland's tuin. Deze voorstelling ziet men ook wel op ijzeren haardplaten, dan is de Leeuw ten deele achter de omheining verborgen. Maar dat kwam niet goed uit met den versieringszin der oude handwerksters, de Leeuw werd een eindje opgeheschen en zijn achterpooten ook geborduurd. Maar och arme, wat een zielige, beverige, dunne pootjes werden dat. Zoo kon de fiere Leeuw niet blijven, daarom deed ik er maar wat kruisjes aan toe. Zie, dat is toch geen bezwaar. Als wij de oude kruissteek-patronen weer doen herleven, dan nemen wij graag de deugden ervan over, maar de gebreken laten we aan het grijs verleden! Wanneer we de voorstellingen van historische merklappen nateekenen, dan komen ook vaak smokkelarijtjes aan het licht, die moeten we weer in 't reine brengen. Of het borduurstertje van eertijds is door een ingewikkeld patroon in de war gebracht, rechts is niet meer gelijk aan links. Dan gaan we na, welke kant het mooiste is en houden ons daaraan. Soms is een ingewikkelde krul zóó onbegrepen weergegeven, dat wij den oorspronkelijken vorm er amper in kunnen herkennen. Dan moeten we gaan herstellen. Het naverken is dus geen gedachteloos karweitje, geen slaafsch navolgen. Maar dat willen wij toch ook geenszins!

Als er nog een hoge stoep voor dit statige huis geborduurd stond, zou men het voor een kenmerkend Amsterdamsch grachtenhuis houden. 't Zou de ouderlijke woning van Janneke de Bok kunnen zijn. Misschien is 't nu wel een borduurpatroon dat ze van „Mamsel” kreeg uit het mapje of uit een boek met gravures. Men vindt van allerlei soort huizen op de merklappen, heel deftige en heel gezellige kleine. Soms kan men nagaan dat er een bepaald huis door is vereeuwigd.

Wie zoo'n gevel dan tot borduurpatroon verwerkt heeft?

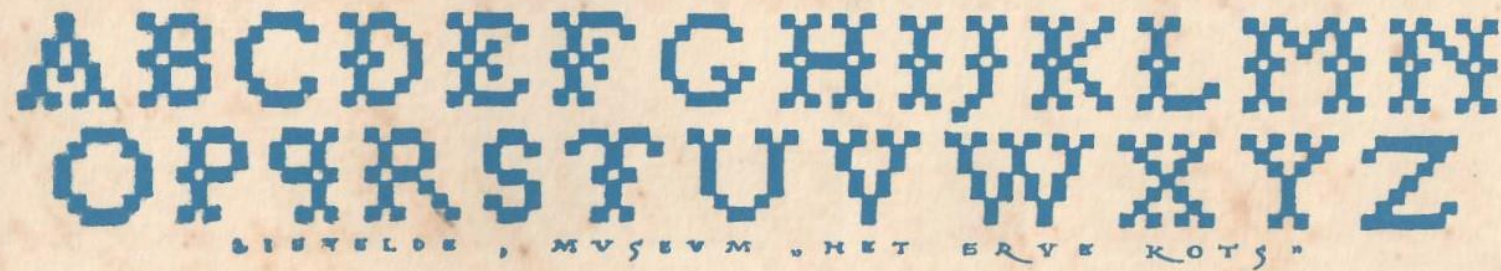
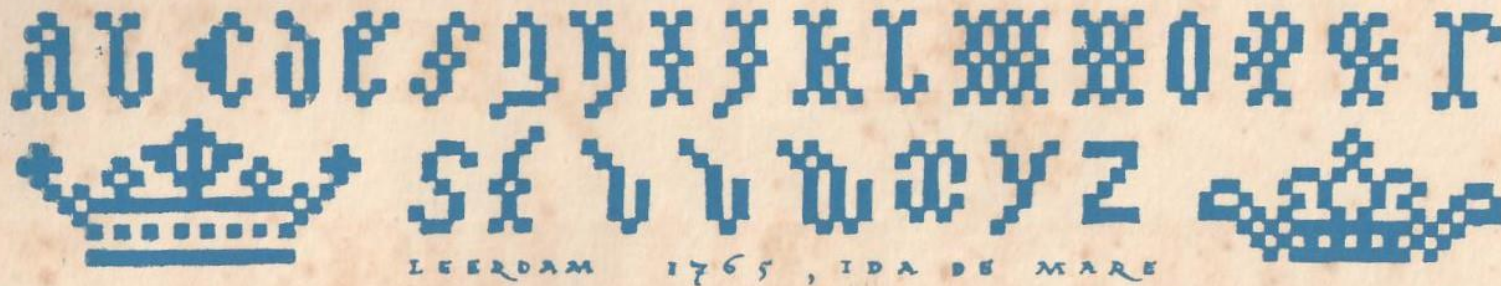
't Zou een aardige heddendaagsche opgave zijn, wanneer het eigen huis er zich toe leent: dat in kruissteekjes weer te geven als hoofdmotief

voor de merklap, die zoowel voor geboorte als voor huwelijk gemaakt kan worden.

Dit huis hier toont ons de werkwijze wel: de steenen in blokjespatroon, de dakpannen evenzoo, de stoeptegels in wat grooter blokken, de deuren en vensters eenvoudig weergegeven. En dan vooral het jaartal! Vergeten we het jaartal niet! Dat geeft aan ieder werkstuk dadelijk een geschiedkundigen achtergrond, en geeft een „heugenis” aan belangrijke tijdstippen.

Bij het jaartal behooren dan ook de naamletters, of de vermelding van naam en leeftijd, voluit; dat geeft aan uw werkstuk een persoonlijke stempel. En dat onderscheidt het van massawerk.

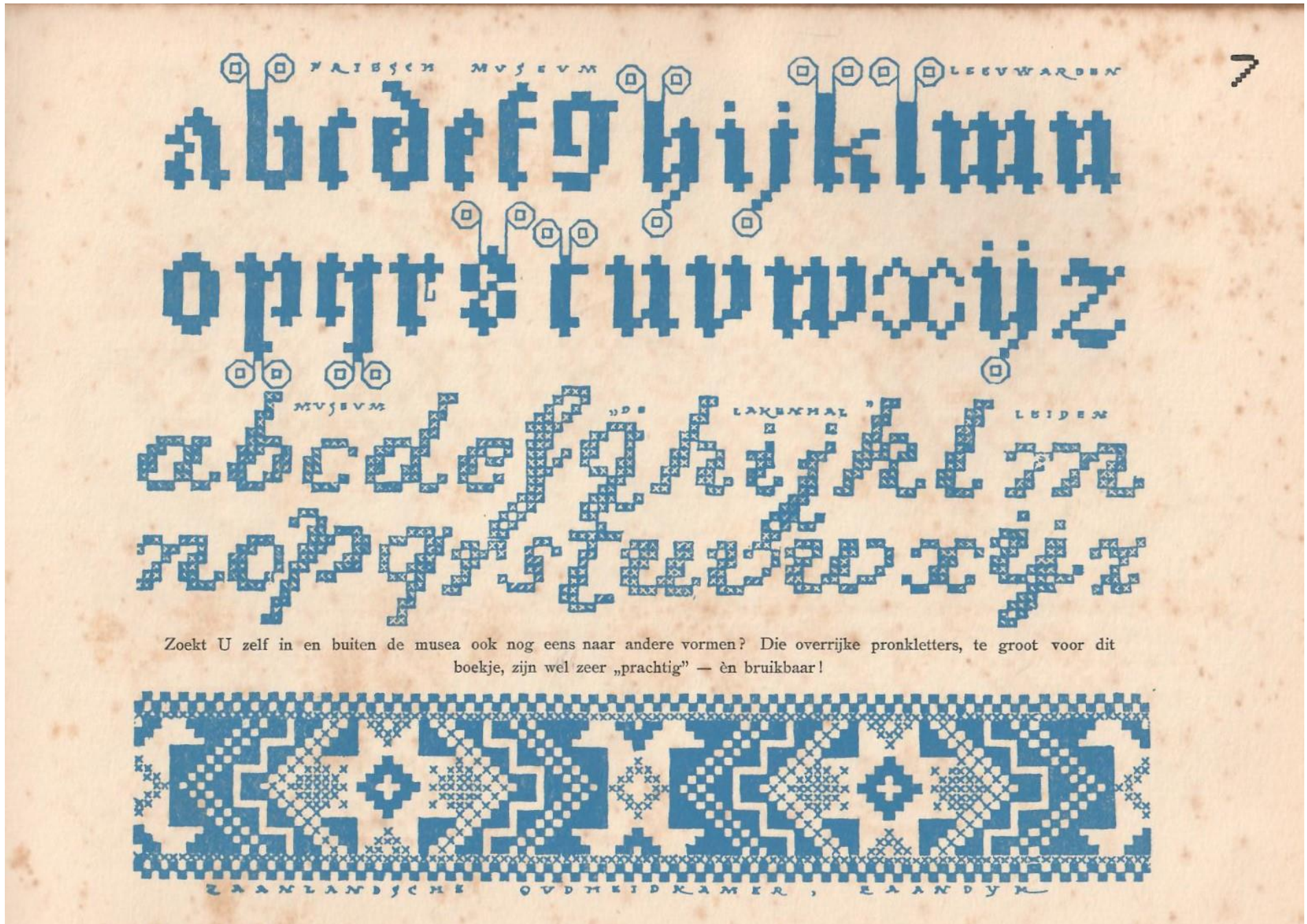
Dit zijn enkele uit de vele soorten alphabetten die op stoplappen en „letterdoeken” voorkomen en die we voor allerhande doeleinden kunnen gebruiken.

Linnengoed werd vaak gemerkt door naamletters, vereenigd onder allerlei vormen van kroontjes, heel eenvoudige of heel ingewikkelde. Dat was allerminst voorbehouden aan stadschen adel, we vinden het juist op oud boerenlinnengoed en 't staat erg mooi.

KRONEN VIT DE ZAAANLANDSCHE OVDHEIDSKAMER NAH VIT, DE LAKENHAL • LEIDEN

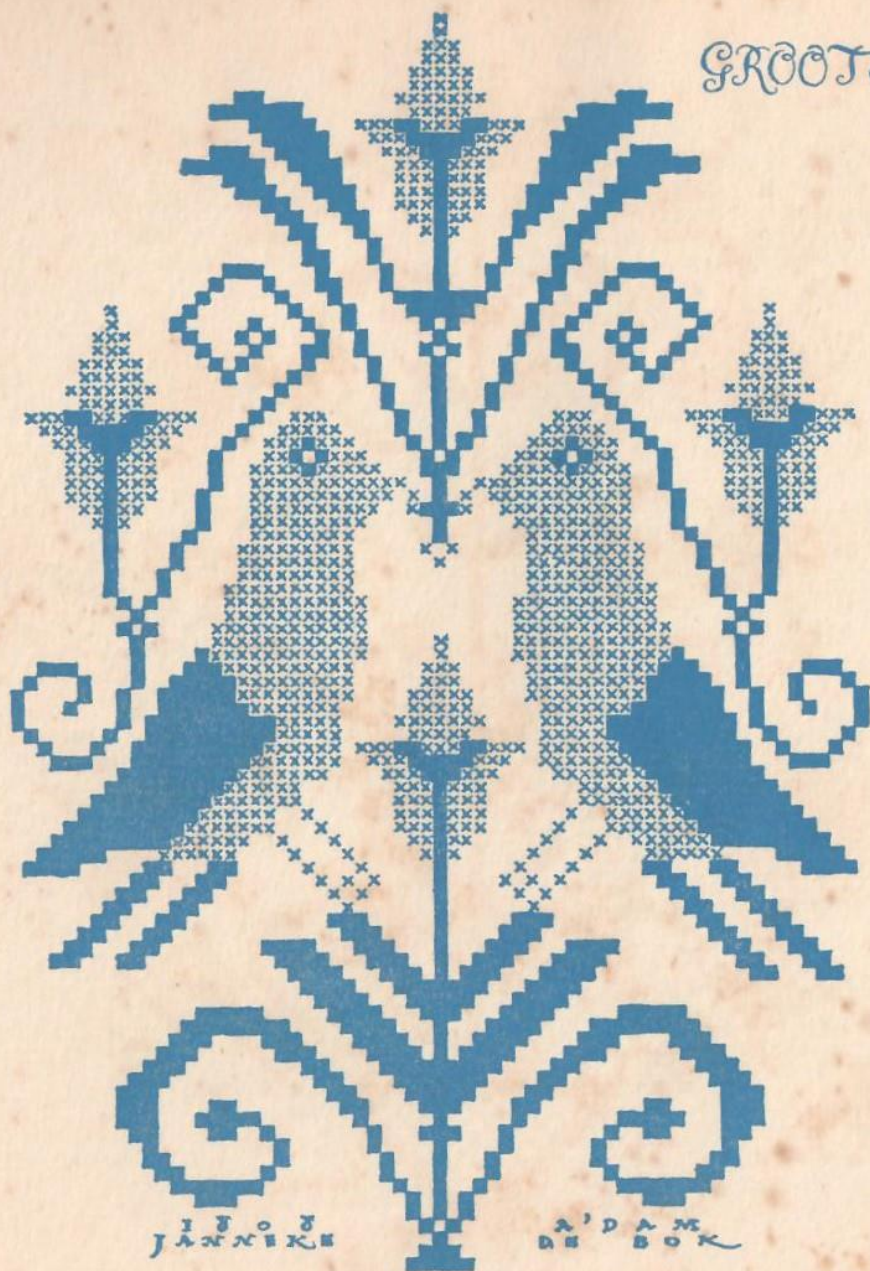

Heel vaak zien we dat engelenpaar, het kransje (met de naamletters) vasthoudende. Maar tot dusverre zijn de schoone zeemeerminnen me nog maar van één merklap bekend. Edoch — verdienen ze niet een grooter faam?

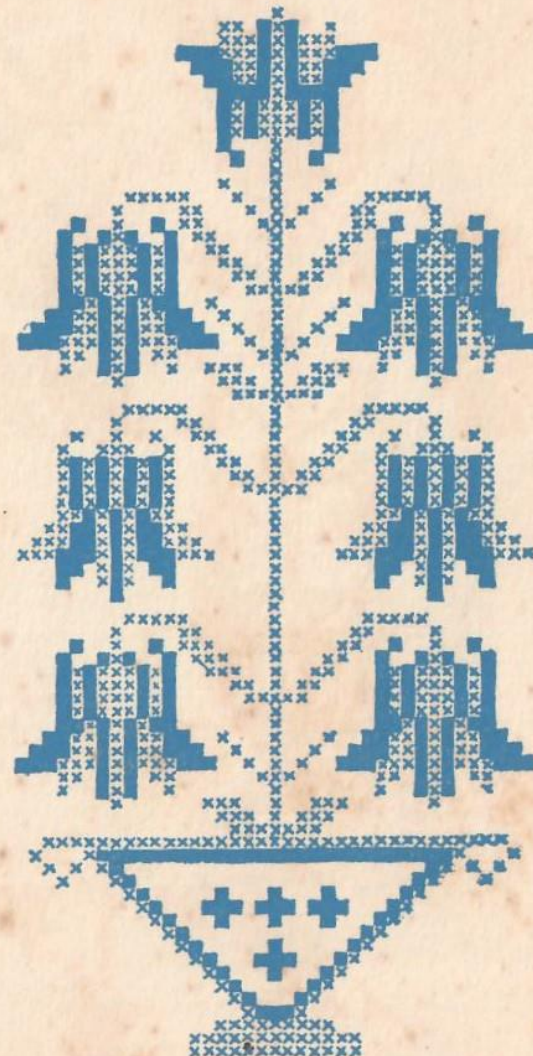
14

GROOTE FIGUREN, ook in kleuren

1808
JANNEKE

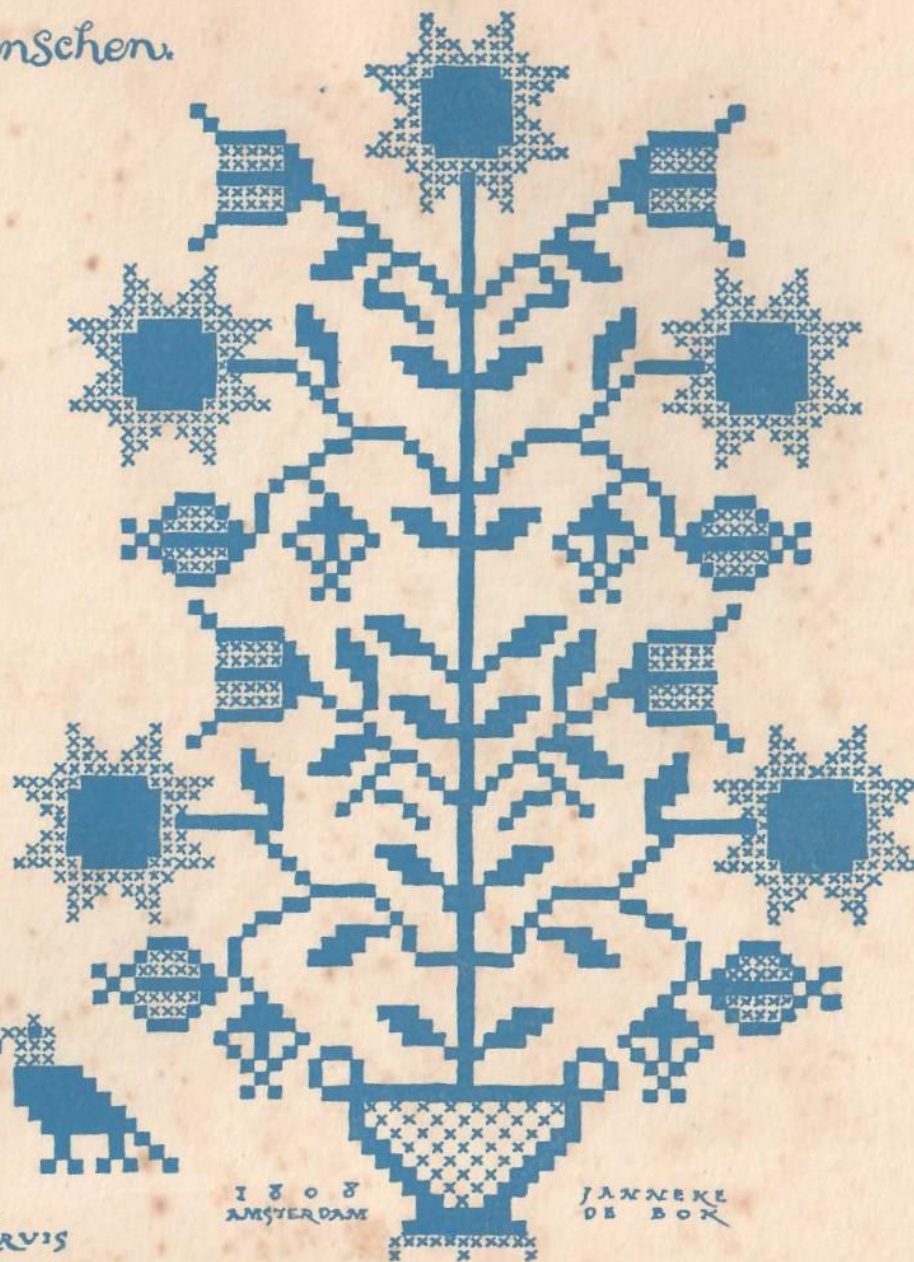
ADAM
DE BOK

1815, LEIDEN

te werken, naar eigen wenschen.

13

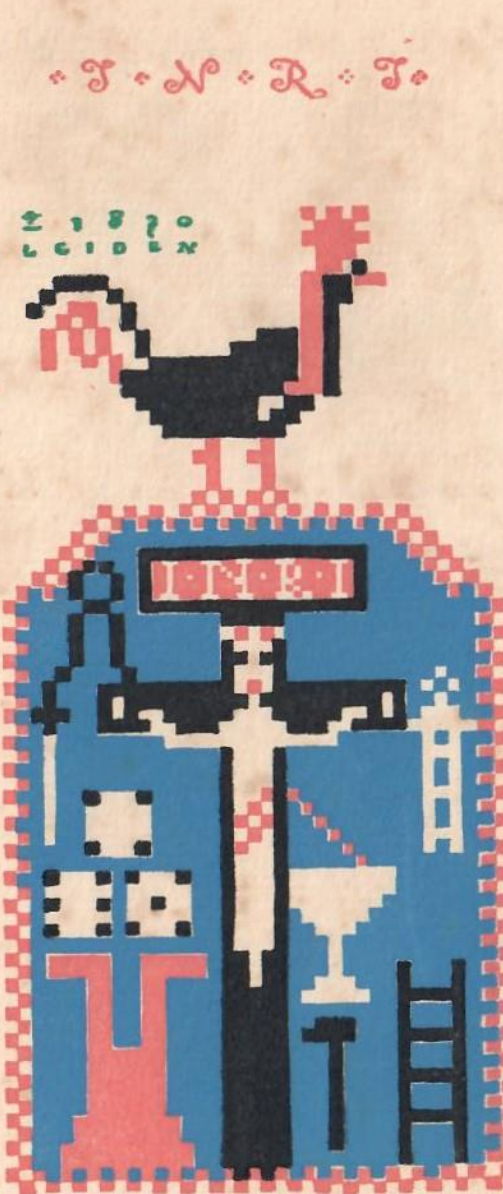

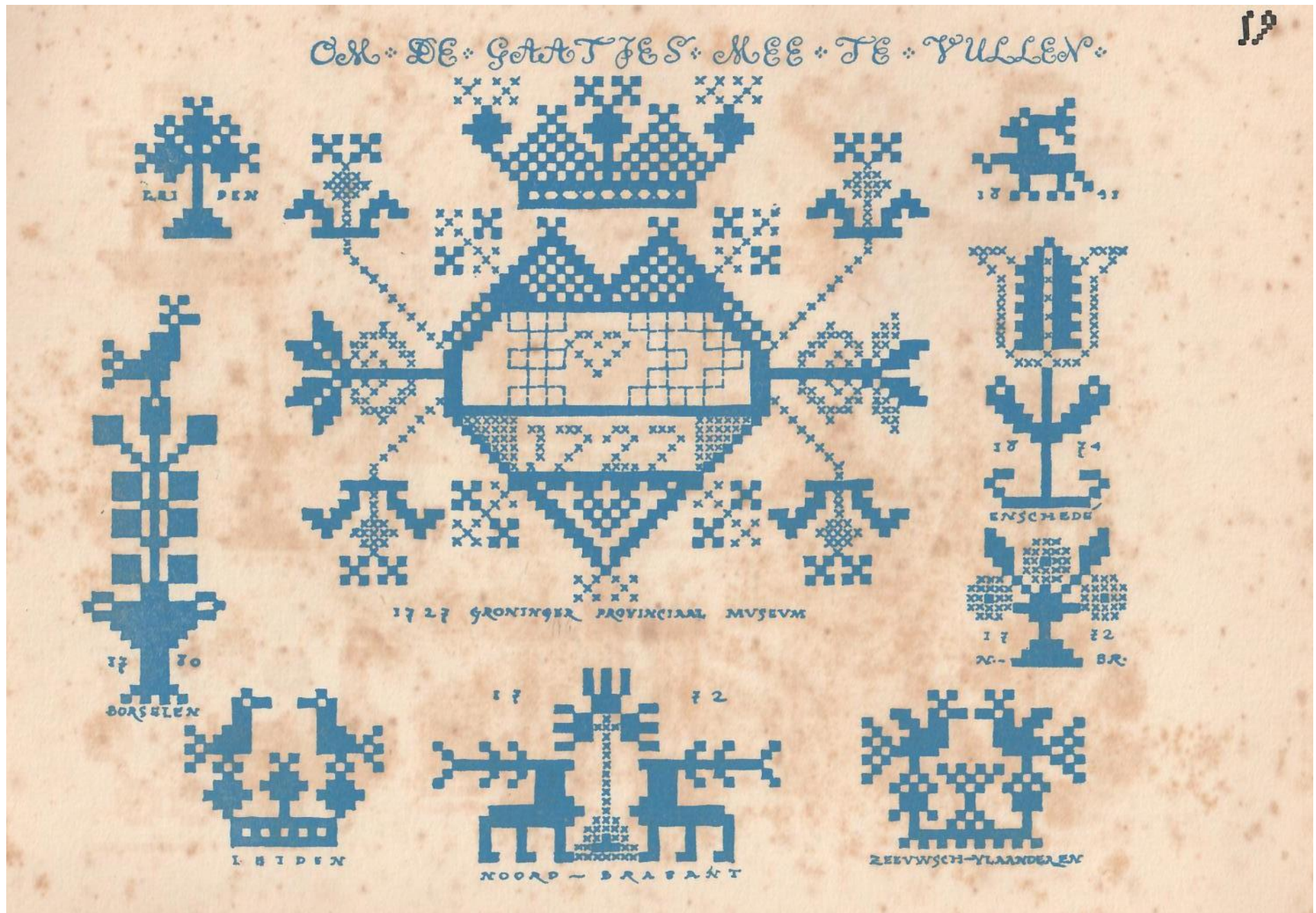

1808, AMSTERDAM, MERKLAP JANNEKE DE BOK
DE VERKENNERS VAN KANAAN

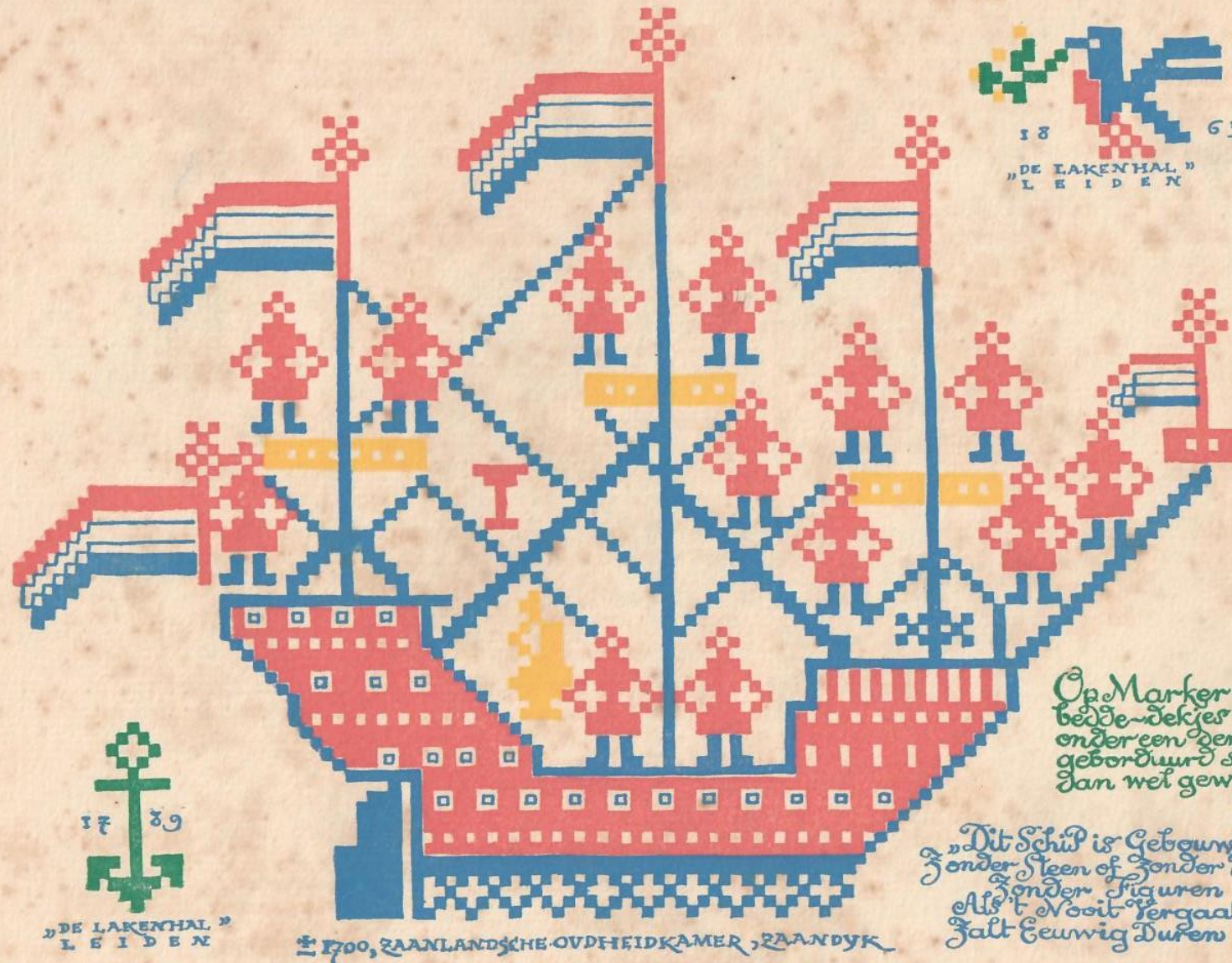
Het is kenmerkend voor ons volk dat op de oude merklappen, evenals in onze overige volkskunst, heel vaak Bijbelsche tafereelen worden weergegeven. Op deze bladzijden vindt U er enkele; zoo simpel als ze zijn, kan men hen toch geen gebrek aan eerbied verwijten, en ook louter versierend zijn ze vaak heel mooi. Behalve de vier hier afgebeelden, waarvan de voorstellingen van Adam en Eva en Jozua en Kaleb uit talrijke gelijksoortigen gekozen werden, vond ik elders nog de, in 't bijzonder Katholieke, voorstellingen van den mensch met zijn Engelbewaarder en een van het Altaar met den Monstrans en H. Hostie. Overigens is er geen verschil te zien in de merklappen van verschillende gezindten, ze kunnen alle even mooi zijn.

Bij den Gekruisigde zien we de haan van Petrus, de hamer, de nijtang, de ladder, de lans met de edik-spons, de geeselpaal, de dobbelsteenen, de koningsmantel, en de heilige Graal van Jozef van Arimathea.

20

Deze bonte bloemenboom, (of moeten wij hem levensboom noemen?) is, evenals de meeste andere patronen, ook zeer mooi in één kleur geborduurd. Vogels kunnen er dan aan weerszijden bij opgesteld worden. Zoo tooveren we lustoorden waar het goed is naar te zien en er te vertoeven.

Hoe U van dit ééne boekje er drie kunt maken? Door ten eerste de patronen in het hier aangegeven kleurental te werken. Of wel de meerkleurigen in één kleur en omgekeerd. En dan, door niet de voorstelling te borduren, maar juist den achtergrond er van, en het patroon uit te sparen. Zoo zijn er nog wel meer mogelijkheden.

22

± 1688, ZAAKDYK, ZAAKLEIDJENS OVDNEDORAMER

Is daar geen merkwaardige overeenkomst tusschen deze beide figuren? Dezelfde indeeling met de doorgetrokken hoekmotieven, dezelfde „boompjes” en leliebloemen en eenzelfde bouw van het middenste vierkant.

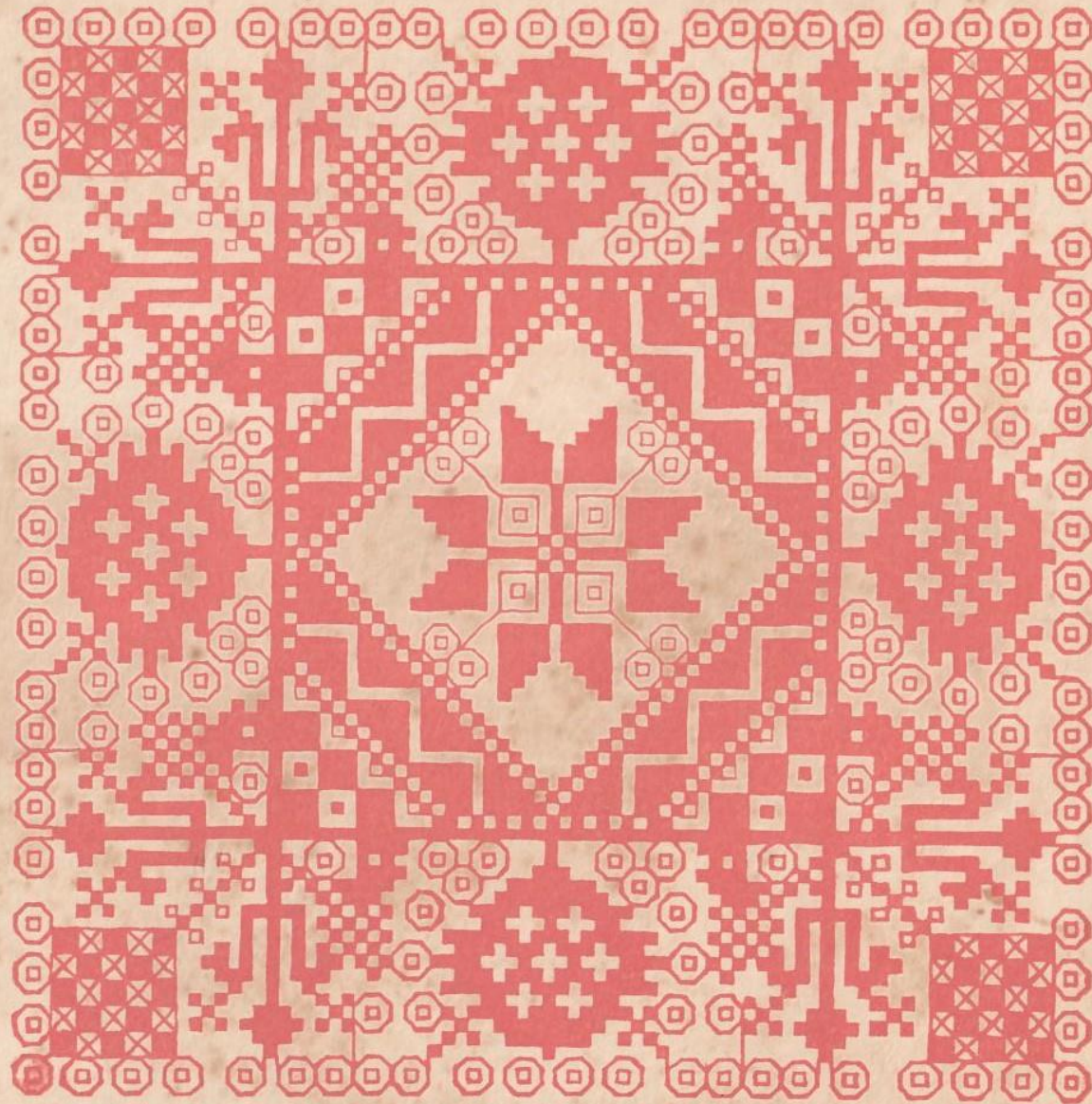
Het op deze bladzijden afgebeelde stamt uit de Zaanstreek en kan tot de West-Friesche volkskunst gerekend worden; het andere maakt de middenversiering uit van een heel mooie „knottedoek”, die nu in het Friesch Museum te Leeuwarden wordt bewaard.

Nergens anders in ons land vond ik patronen die ook maar eenigszins op deze beide gelijken en men is dus geneigd ze voor kenmerkend Friesch te houden.

Mogen ze dan ook in de beide Frieslanden in allerhand mooi materiaal

herleven! Dan zal geschieden wat een „Mem”, die haar twee opgetogen „famkes” door ’t Friesch Museum leidde, voorzag toen ’t haar opeens duidelijk werd dat men niet alleen naar een Museum behoeft te gaan om te *bekijken*, maar ook om er *na te teekenen* en die schetsen bruikbaar *toe te passen*.

Want zoo *is* het, vraagt U eens toestemming en gaat U in Uw woonplaats of elders eens met dat doel voor oogen naar Museum of Oudheidkamer. Neemt U wat 2 m.M. ruitjespapier mee en wat kleurpotlood en een vergrootglas. Begint U eens met een klein begin. Ongemerkt welhaast groeit Uw verzameling aan als de goede gewoonte tot stand is gebracht! En wät een genoegen kunt U en anderen daar niet aan beleven!

24

Met deze laatste bladzijde zijn we dus aan 't eind gekomen van de reeks merklap-patronen. Maar dat houdt niet in, dat wij hiermee volstaan moeten, integendeel! Dit boekje bedoelde een eerste kennismaking te brengen met den grooten schat van motieven, die eens het overgeleverde bezit van de Nederlandsche vrouwen uitmaakte. Hoe rijk die schat was, leeren ons de oudste merklappen uit het einde van den Gouden Eeuw. Ook die uit de 18e eeuw waren nog heel mooi, op fijn geweven linnen met kleine zijden steekjes geborduurd. Maar na pl.m. 1850 kwamen grof, hard stramien en schreeuwend gekleurde wol allengs de aardige en ingetogen strakheid van de oude letterdoeken verdringen. En nu, na 1900, houdt het begrip „merklap” alleen nog in een grove opsomming van wat min of meer eenvoudige randjes, opklimmend tot flanelsteek en meanders in kruisjes en met dik rood garen gewerkt op onoogelijk, maar stevig en duidelijk stramien.....

Tweevoudig is nu de mooie taak voor kleine en groote borduursters! In de eerste plaats valt te overwegen of wij niet opnieuw, teruggrijpend op de bloeiperiode ervan, de merklap in eere kunnen gaan herstellen door er zèlf weer een te borduren met eerlijk en mooi hedendaagsch materiaal. En dan, wellicht het belangrijkste, laat ons zèlf een verzameling kruissteekpatronen gaan aanleggen, nageteekend van de mooie merklappen van weleer. Laat ons die aan elkaar uitleenen, in kleiner of groter kring en beleven wij zoo vreugde aan een herleefd Vaderlandsch goed!

Hil Bottema
KATWYK ANX ZEE

LEST

*Bijzonderen dank aan Me-
juffrouw E. van der Goot
te Koog aan de Zaan,
die ons haar Zaausche
teekeningen leende en aan
Mevrouw C. A. Vink-Stuff-
ken te Terneuzen, die de*

B E S L U I T :

*Zeeuwsch-Vlaamsche pa-
trouwen verzamelde.*

□

*Laat ons meedeelen en
uitdeelen in gul geven en
dankbaar ontvangen.*

